

Ретроспективний аналіз теоретических і методических аспектов прежнего совокупного опыта дает все основания считать, что региональные ландшафтные исследования имеют важное практическое значение для организации и проведения рекреационно-туристических видов деятельности в пределах данного региона. Обработанный фондовый материал Волинского областного центра по гидрометеорологии, результаты полевых исследований, составлена характеристика компонентов Згоранского ландшафта, определены его функциональные особенности, выделены рекреационные виды природопользования и географических исследований территории в будущем.

Ключевые слова: ландшафт, компоненты ландшафта, разнообразие ландшафтов, культурный ландшафт, биоразнообразие, трансформация среды, рекреация и туризм.

Tarasiuk Nina, Sudyma Vyacheslav, Nichaia Alexandra. Recreational Attractiveness of Zghorany's Lake's. The regional and scientific material of the geographical study of Zghorany's Lakes was generalized. The geographical research area lies within the West Polissya, traditionally an attractive recreational corner of Ukraine. The retrospective analysis of the theoretical and methodological aspects of previous experience gives possibility to authors to make such consequences that landscape's research have important practical implications for the organization and conduct of tourism and recreation activities within the region. Materials of Volyn Regional Center of Hydrometeorology and the results of field studies were analyzed, the characteristic of the components of Zghorany's landscape was defined. Types of recreational nature were selected, the prospects of geographical research area were outlined.

Key words: landscape, landscape components, landscape diversity, cultural landscape, biodiversity, transformation of environment, recreation and tourism.

Стаття надійшла до редколегії
06.03.2013 р.

УДК 911:338.48(477.8)

**Михайло Мельничук,
Сергій Уєвич,
Тарас Безмертнюк**

Стратегія розвитку туризму та рекреації в Північно-Західному регіоні України

Розглянуто стратегію розвитку туризму та рекреації в Північно-Західному економічному районі України, зокрема в Рівненській і Волинській областях. Розкрито сутність, принципи, завдання та концепції сталого розвитку туризму та рекреації. Окреслено пріоритети державної регіональної політики. Проаналізовано обласні програми з розвитку туризму та рекреації до 2015 р. Виявлено проблеми сталого розвитку туристично-рекреаційної галузі в Північно-Західному економічному районі. Подано пропозиції щодо перспективного використання рекреаційних ресурсів Волинської та Рівненської областей. Визначено найцікавіші туристично-рекреаційні об'єкти регіону, що потребують першочергового розвитку та капіталовкладень. Для забезпечення збалансованого розвитку туризму та рекреації у Північно-Західному економічному районі України запропоновано низку заходів.

Ключові слова: рекреація, туризм, Північно-Західний економічний район, сталий розвиток туризму та рекреації, чинники сталого розвитку туризму та рекреації, проблеми сталого розвитку.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційної сфери продовжує переживати перехідний період. Але поступальний процес відродження та розбудови України, активізація соціальної політики переконливо свідчать, що ці труднощі є тимчасовими. Позитивні зміни валових показників розвитку туризму та рекреації за період незалежності України обумовлені об'єктивними чинниками трансформації соціально-економічної системи та ринковими реформами, відкриттям кордонів, зміною акцентів у структурі економіки на користь сфери послуг, а також комплексом цілеспрямованих заходів організаційно-управлінського й економічного характеру в галузі.

Проте, незважаючи на оптимістичні зрушення, позитивний вплив туризму та рекреації на стан національної економіки й окремих регіонів є недостатнім. Наявний в Україні туристично-рекреаційний потенціал використовується не повною мірою, а якісні характеристики змін і більш глибокий

аналіз процесів у галузі свідчать про існування низки проблем, що потребують науково обґрунтованого вирішення.

Актуальність дослідження. Початок ХХІ ст. ознаменувався в Україні законодавчим визнанням туризму та рекреації як найважливішими пріоритетними напрямками розвитку національної економіки та культури. Нарощування обсягів виробництва та реалізації туристичного продукту, підвищення ролі туризму та рекреації у формуванні макроекономічних показників узгоджується з національною стратегією економічного зростання, стабілізацією темпів приросту туристичного обороту на світовому ринку.

Сучасний стан розвитку туризму як в Україні, так і на регіональному рівні (зокрема, у Північно-Західному економічному районі) науковці визначають як нестабільний, нестійкий, несталый. За перші два десятиріччя незалежності при позитивних базових темпах зростання туристського потоку спостерігалися постійні полюсні коливання ланцюгових темпів його приросту (зменшення). Тому сьогодні проблеми сталого розвитку туризму та рекреації набувають усе більшої гостроти й актуальності. У комплексі стратегій на першому плані потрібно розробляти саме ті, що сприяють забезпеченню конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту та суб'єктів господарювання у фрагментарних галузях сфери відпочинку.

Важливу роль у розробці та реалізації концепції сталого розвитку відіграли Конференція ООН у Ріо-де-Жанейро (1992 р.), на якій прийняли «Порядок денний на ХХІ століття», та Йоганнесбурзький саміт, що відбувся 2002 р. у ПАР. Ратифіковані на міжнародному рівні документи визначили сталий розвиток (англ. *Sustainable Development*) як соціо-еколого-економічний розвиток сучасного покоління, який не загрожує діяльності прийдешніх поколінь [5].

Сутність сталого розвитку туризму та рекреації відображена, на наш погляд, в основному (але не єдиному) принципі, який було запропоновано ще в 1988 р. Всесвітньою туристською організацією на основі терміна «сталий розвиток», який запроваджено Міжнародною комісією навколишнього середовища і розвитку (Комісія Х. Брундланд). У Глобальному етичному кодексі туризму (ст. 3) 1999 р. одним із чинників сталого розвитку суспільства визнано туризм.

На національному рівні відповідно до Указу Президента України від 21.02.2007 р. «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів України» розроблено Стратегію розвитку туризму і курортів та затверджено розпорядженням КМУ від 06.08.2008 р. Цей нормативний документ визначає загальнодержавні напрями розвитку сфери туризму та курортів України [9].

Одним із пріоритетів державної регіональної політики є запровадження критеріїв визначення «проблемних» або депресивних територій (регіон чи його частина, район, місто обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення), що визначаються депресивними за умов і порядку, визначених Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. (в редакції від 25.06.2009 р.) [5], у регіонах і впровадження заходів державного реагування на ситуації, що склались у них. Однак відсутність цілісного методичного підходу оцінювання стану регіонів і системності під час визначення критеріїв депресивності є важливим чинником, що перешкоджає інтеграційним процесам України [4].

Більшість європейських стратегій регіонального та локального розвитку характеризуються спрямованістю на сталий розвиток. Згідно з Ольборзькою хартією, територіальні громади визначили, що в усіх напрямках політики будуть засновуватися на принципах сталого розвитку та використовувати переваги, внутрішній потенціал і привабливість міст як основу для локально-орієнтованих стратегій. Підтримка високоякісного стійкого туризму та рекреації, розвиток туризму, особливо у випадках депресивних територій, має стати пріоритетною.

Сьогодні основним документом, що здійснює узагальнену координацію учасників туристичної сфери, є регіональні обласні програми розвитку туризму та рекреації на 2011–2015 рр., основними кроками для розробки та реалізації яких є: подання пропозицій до регіональної програми всіма причетними структурами; розробка проекту програми в структурному підрозділі з питань туризму обласних державних адміністрацій (ОДА); узгодження проекту програми з причетними до її виконання структурами ОДА; схвалення програми розпорядженням голів ОДА; узгодження програми в комісіях і президіях обласних рад; затвердження програм на сесіях обласних рад; розробка щорічних заходів на виконання програми; інформування про результати ОДА, обласну раду; моніторинг виконання програми; завершення термінів реалізації програми.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Теоретичні основи концепції сталого розвитку базуються на наукових поглядах В. Вернадського, Е. Леруа, П. Тейяр де Шардена та їх послідовників. В. Вернадський розглядав теорію сталого розвитку як учення про ноосферу – «стадію еволюції біосфери Землі,

на якій у результаті перемоги колективного людського розуму почнеться гармонійний розвиток і людини як особистості, і об'єднаного суспільства, і відповідно зміненого людиною навколишнього середовища».

Питання сталого розвитку розкриті у працях учених Є. Богданова, Д. Боуена, Р. Браймера, С. Ван-хілла, Д. Гільберта, О. Дуровича, І. Зоріна, В. Квартального, М. Кабушкіна, В. Козирева, О. Копанєва, Ф. Котлера, К. Купера, В. Наршtedта, Н. Раскіна, Дж. Суорбрукера, В. Федорченка, Д. Флетчера, В. Цибуха, Т. Ткаченка, В. Павлова, Н. Павліхи, Л. Черчик, З. Герасимчук та ін. Проте питання сталого розвитку туризму та рекреації в Північно-Західному регіоні залишаються недостатньо дослідженими.

Сучасні дискусії дослідників і процес розвитку самої концепції сталості щодо певних об'єктів базуються насамперед на первинній сутності дефініцій, визначенні понять. Стосовно розвитку туризму та рекреації ключовим є термін «*sustainable development*», до якого застосовують різні лінгвістичні аналоги. Серед основних із них – «*безупинний розвиток*», «*стійкий розвиток*», «*рівномірний розвиток*», «*рівноважний розвиток*», «*інтегрований розвиток*», «*екологічний розвиток*», «*стійке зростання*» та «*стала експлуатація*». Тому в спеціальній літературі, особливо вітчизняній, термін піддається серйозній критиці.

В Україні визначення поняття «сталий розвиток» на державному рівні зафіксовано у проекті Закону «Концепція переходу України до сталого розвитку» (1997 р.). У документі зазначається, що сталий розвиток – це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження та поетапного відтворення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між її потенціалом і вимогами людей усіх поколінь.

Підкреслимо, що головною ідеєю забезпечення сталого соціально-економічного розвитку в теперішній час є управління потоками ресурсів, насамперед, природних. Саме вони є найбільш вагомими і цінною складовою частиною туристсько-рекреаційних ресурсів, забезпечуючи передумови як виробничої туристичної діяльності, так і безпосередньо подорожуючих.

Значення дослідження полягає в можливості використання цієї стратегії регіональними та державними органами влади, консультаційними й інвестиційними компаніями, науковими організаціями під час створення програм розвитку територій різного рівня, а також як пріоритетний напрям розвитку туризму та рекреації у Північно-Західному районі, дасть змогу збільшити його конкурентоспроможність як туристичного центру на національному та міжнародному рівнях. Така стратегія дозволяє планувати і прогнозувати розвиток туризму в рамках регіональної соціально-економічної системи Волинської та Рівненської областей із урахуванням сталого розвитку території, допоможе вирішити проблеми трудових ресурсів, призведе до покращення демографічної ситуації та зростання соціально-економічних показників у цілому.

Для дослідження сталого розвитку окремих регіонів у вітчизняній науці пропонується наукова концепція, спрямована на аналіз і синтез територіальних передумов для переходу України на модель такого розвитку [1].

Методологічною основою кількісної та якісної оцінки розвитку туризму як системи, її окремих підсистем та елементів на різних стадіях розвитку повинні стати конкретні показники-індикатори, абсолютне значення яких може змінюватись у певні періоди часу в процесі еволюції. Етап переходу та забезпечення сталого розвитку туризму обумовлює необхідність розробки системи показників-індикаторів нової якості. Вони повинні забезпечити моніторинг, контроль і аудит дотримання принципів розвитку за усіма форматами сталості.

З наведених пояснень і аналізу термінів можна зробити такі висновки щодо *поняття сталого розвитку*. По-перше, сталий розвиток не припускає прояву революційних, катастрофічних і хаотичних змін. По-друге, йому притаманні еволюційність і екологічна коректність.

Отже, *сталий (гармонійний, збалансований) розвиток* – це розвиток, що забезпечує визначений тип рівноваги, тобто баланс між його соціально-економічними та природними складовими. Не вдаючись до термінологічних дискусій, можна вважати, що сталий (безупинний, інтегрований, екологічний) розвиток – це такий необхідний варіант розвитку, при якому економічні, екологічні та соціальні цілі врівноважуються й інтегруються, а темпи економічного зростання не перевищують темпів відтворення природних ресурсів, причому основним показником такого розвитку вважається покращення якості життя населення [10].

Рівновага та збалансованість на довгострокову перспективу за концептуальними основами повинні бути в основі розвитку суспільства, окремих регіонів і такого міжгалузевого та міжрегіонального комплексу економіки, як туризм і рекреація.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сталий розвиток туризму та рекреації – це такий розвиток, який дозволяє задовольнити запити туристів у теперішньому часі, враховуючи інтереси туристської дестинації щодо збереження цієї можливості у майбутньому. При цьому передбачається управління усіма видами ресурсів таким чином, щоб економічні, соціальні й естетичні потреби задовольнялися з підтриманням культурних і екологічних цінностей, без заподіяння шкоди біологічному різномайттю і системам життєзабезпечення [7].

Визнання важливості сталого розвитку туризму та вирішення проблем між ключовими партнерами, у тому числі урядами, міжнародними і неурядовими організаціями та приватним сектором міжнародного туризму, зумовило розробку в 1995 р. міжнародного документа «Порядок денний на XXI століття для індустрії подорожей і туризму». У різних країнах світу багатьма громадами, основним джерелом доходу яких є туризм і відпочинок, були написані відповідні програми на місцевому рівні.

Принцип сталого розвитку туризму як основне вихідне положення концепції, сформульований у доповіді Генерального секретаря ООН, припускає, що сталий туризм зумовлює управління всіма ресурсами таким чином, що економічні, соціальні й естетичні запити можуть задовольнятися при одночасному збереженні культурної самобутності, основних екологічних процесів, біологічної розмаїтості та систем підтримання життя [10].

Основним завданням сталого розвитку туризму та рекреації проголошено задоволення найбільш важливих для життя потреб і прагнень людини засобами реалізації функцій туризму як специфічного виду діяльності. Важливо підкреслити, що сталий розвиток передбачає наявність передумов задоволення запитів усіх людей, а також прагнення до кращого життя однаковою мірою, в якому туризм і рекреація посідає важливе місце стосовно змістовного використання вільного часу.

Сутність концепції сталого розвитку туризму містить у собі два ключові взаємопов'язані положення. По-перше, це необхідність задоволення потреб, у тому числі пріоритетних, усіх верств населення, зокрема малозабезпечених і соціально незахищених, як правило, через соціальні форми туризму. По-друге, наявність ресурсних обмежень, що обумовлює здатність доквілля задовольняти нинішні та майбутні запити людства. Основним складником обмежень у сталому розвитку є природне навколишнє середовище.

Сталий розвиток туризму рекреації ґрунтується на характерних для цього процесу *принципах*. Вони сформульовані ВТО та Всесвітньою радою з подорожей і туризму та сконцентровані на чотирьох ключових компонентах – екологічній, економічній, культурологічній сталості, а також сталості місцевих громад із усією різноманітністю прояву їхньої життєдіяльності. У міжнародних документах і спеціальній літературі вони мають описовий характер [7].

Сутність загальних принципів сталого розвитку туризму та рекреації така:

1. Еволюційний характер і довготривалість розвитку.
2. Екологічна коректність (ефективність) туристського руху та туристичного бізнесу, сприяння збереженню та поетапному відтворенню цілісності природного середовища та культурної спадщини.
3. Гармонійність (збалансованість) усіх складових елементів сталого розвитку туризму як соціо-еколого-економічної системи.
4. Соціальна справедливість доступу різних поколінь (генерацій) до туристичних ресурсів: природних і штучних, економічних, культурологічних і соціально-побутових.
5. Динамічний характер розвитку.

Традиційними принципами вирішення проблем політики сталого розвитку туризму та рекреації повинні стати достатність, справедливість, ефективність, збалансованість, динамічність, довготривалість і попередження. Також передбачається вирішення трьох глобальних економічних проблем: розміщення ресурсів, їх розподіл і масштаби використання.

Чинники й індикатори сталого розвитку туризму насамперед визначають ступінь впливу на країну, регіон, туристично-рекреаційний регіон.

Чинники сталого розвитку туризму: еколого-ресурсний; соціально-культурний; економічний.

Для полегшення тлумачення одиничних індикаторів ВТО встановлено *комплексні (інтегровані) індикатори сталого розвитку туризму* у дестинаціях: 1) індекс потенційної ємності; 2) індекс тиску на територію; 3) індекс привабливості для населення [10].

Розвиток туристично-рекреаційного комплексу особливо важливий для Північно-Західного регіону, оскільки ця частина України багата рекреаційними ресурсами, що створює сприятливі передумови для організації ефективної туристично-рекреаційної діяльності протягом усього року.

Проте необхідно зазначити, що рекреаційний потенціал регіону використовується недостатньо, ряд рекреаційних зон перебуває в занедбаному стані. Відсутність очисних споруд, збору та вивозу

сміття, невирішення питань водопостачання і каналізування неминуче призводить до забруднення навколишнього природного середовища [7].

В сучасній територіальній туристсько-рекреаційній системі Волинської та Рівненської областей існує ряд важливих проблем: населення регіону недостатньо підготовлене до рекреаційного підприємництва; відсутні стабільні механізми регулювання господарських відносин; економічні важелі та стимули розвитку рекреаційної сфери лише формуються; інженерна та соціальна інфраструктура загального призначення (дороги, транспортне сполучення, зв'язок, водозабезпечення, каналізація, громадське харчування) мають низький рівень розвитку; несформована сучасна система інформаційного забезпечення рекреаційного бізнесу; спостерігається дефіцит висококваліфікованих менеджерів у сфері туристського бізнесу тощо.

В туристсько-рекреаційній сфері Північно-Західного регіону найбільш гострими є такі *проблеми сталого розвитку*: відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального використання природних територій областей; розрив між існуючими вимогами туристів і кваліфікацією працівників туристських, санаторно-курортних територій областей; відсутність підрозділів із питань туризму в структурі виконкомів міських (міст обласного значення) рад, райдержадміністрацій; невідповідність якісних характеристик та організаційно-економічних механізмів функціонування рекреаційної і транспортної інфраструктури; незадовільний стан під'їзних шляхів до об'єктів туристських відвідувань; відсутність державного фінансування заходів, спрямованих на популяризацію туристського продукту області на внутрішньому та міжнародному ринках туристських послуг; невідповідність більшості закладів розміщення міжнародним стандартам (високий ступінь морального та фізичного зносу матеріально-технічної бази підприємств, технологічна відсталість, низький рівень комфортності проживання та послуг, що надаються); низька ефективність діючих механізмів заохочення інвестицій щодо будівництва і реконструкції готелів та інших об'єктів туристської та курортно-рекреаційної сфери; низький рівень маркетингових досліджень туристсько-екскурсійної діяльності; слабкість її інформаційно-рекламного забезпечення на загальноукраїнському та міжнародному ринках; недоліки територіальної організації туристсько-екскурсійних маршрутів.

Для визначення сучасної ситуації в туристичній сфері Північно-Західного регіону доцільно використати так званий *SWOT-аналіз*. Цей метод полягає у виявленні сильних і слабких сторін, переваг і загроз розвитку.

Отже, до сильних сторін досліджуваного можна віднести розвинуту систему освіти в галузі туризму, великі туристичні та краєзнавчі центри, добрі можливості для розвитку туристичної інфраструктури.

Слабкі – недостатньо розвинута туристична інфраструктура.

Переваги – багаті природно-рекреаційні й історико-культурні ресурси для розвитку туристичної галузі.

Загрози – низький рівень фінансування інвестиційних проектів у туризмі.

У зв'язку з безліччю проблем у туризмі у Волинській і Рівненській областях першочерговим завданням постає їх вирішення. Насамперед потрібно розв'язати питання нераціонального використання туристсько-рекреаційних ресурсів. Для цього необхідно провести інвентаризацію всіх видів ресурсів; скласти кадастр земель оздоровчого призначення; вивчити соціальні потреби населення; зміцнити матеріально-технічну базу туризму; створити вільні рекреаційні (туристські) економічні зони з широким залученням коштів і технологій зарубіжних країн як експериментальних лабораторій для поетапного входження рекреаційного потенціалу до світового ринку туристських послуг; розширити мережу заповідних об'єктів, які забезпечують раціональне й екологічно безпечне використання рекреаційних ресурсів [9].

Одним із найважливіших напрямів освоєння територій Волині та Рівненщини є розвиток рекреаційного підприємництва й залучення в цей процес іноземних інвесторів. Спільна підприємницька діяльність у рекреаційній сфері може здійснюватись у формі отримання валютного кредиту для спорудження й експлуатації об'єктів, створення спільних міжнародних підприємств, а також створення вільних економічних зон. Важливим тут є транскордонне співробітництво в туристичній сфері в межах єврорегіону «Буг» [3].

Цікавим проектом якісної співпраці є проект «Західна Брама» (концепція, розроблена Рівненською обласною державною адміністрацією), який включає в себе декілька взаємодоповнюючих підпроектів. Серед них виділяється туристичний підпроект, що передбачає підвищення ролі Рівненської області як провідного туристичного оператора для регіонів Західної України за рахунок професійної промоції та надання професійних послуг у сфері туризму. Також до комплексного туристич-

ного підпроєкту входить створення етномістечка «Україна у мініатюрі», концертно-виставкового комплексу, дозвільно-оздоровчого комплексу «Аквапарк» та зоологічного парку в Рівненській області тощо.

Сьогодні на стадії розробки перебувають комплексні програми розвитку та збереження туристичних регіонів і об'єктів Рівненської області: міст Острога, Дубно, Корця, Державного історично-меморіального заповідника «Поле Берестецької битви», територій навколо Хрінниківського водосховища, озера Білого, вітряних млинів у селах Витків, Красносілля, Шекичин Гошанського району, водяного млина в с. Городок Рівненського району, парку та палацу-садиби Валевських у Гощі, Юзефінського парку у Рокитнівському районі, регіональних ландшафтних парків «Прип'ять–Стохід», «Надслучанський», «Дермансько-Мостівський» тощо [6].

У Волинській області інвестиційна діяльність у туризмі досягла значних розмахів. Існує низка діючих *інвестиційних проєктів*, а також розробляються нові (розвиток туристично-рекреаційної галузі Шацького національного природного парку, аеропорту «Луцьк», туристично-рекреаційних зон відпочинку урочищ Люцимир, Пульмо, Соминець, Залісся, інвестування будівництва рекреаційного комплексу й окремих об'єктів на озері Світязь, туристичний продукт «Золота діадема Волині», спорудження санаторно-курортного комплексу в с. Журавичі Ківерцівського району, аквапарку в м. Луцьку на вул. Дубнівській, 99а, молодіжного центру, бази відпочинку, готельно-розважального комплексу «Золота підкова с. Колодяжне», організація надання готельних послуг) [8].

У рамках транскордонного туристського співробітництва в межах єврорегіону «Буг» на особливу увагу заслуговують такі напрями: зміцнення матеріальної й удосконалення нормативно-правової бази, розширення міжнародної співпраці, підвищення якості та розширення асортименту туристських послуг, покращення транспортного обслуговування, інформаційного та рекламного забезпечення, підвищення ефективності використання туристсько-рекреаційних ресурсів і об'єктів історико-культурної спадщини, удосконалення системи підготовки кадрів.

Отже, для забезпечення сталого (збалансованого) розвитку туризму у Північно-Західному районі необхідно здійснити такі заходи: провести наукові дослідження щодо виявлення й оцінки рекреаційних ресурсів і перспективного рекреаційного фонду; реконструювати та модернізувати існуючу інфраструктуру туризму; залучити як внутрішніх, так і іноземних інвесторів до розбудови туристично-рекреаційного комплексу; створити інфраструктуру туризму в зонах міжнародних і внутрішніх транспортних коридорів на території областей; скласти порайонний кадастр рекреаційних ресурсів із оцінкою їх значення та розробкою генеральних планів використання природних рекреаційних ресурсів районів; сформувати сучасну систему інформаційно-реklamного забезпечення туристично-рекреаційного бізнесу областей; створити центри розвитку туризму з метою підготовки кадрів наукових, економічних, соціальних і маркетингових досліджень в інтересах регіону та держави [9].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження дають змогу зробити такі висновки:

1. *Сталий (збалансований) розвиток туризму та рекреації* – це такий розвиток, який дозволяє задовольнити потреби туристів у теперішньому часі, враховуючи інтереси туристської дестинації щодо збереження цієї можливості у майбутньому.

2. Найкращою просторово-географічною організацією туризму на регіональному рівні вважається регіональний туристсько-рекреаційний кластер.

3. Північно-Західний економічний район має широкі можливості для розвитку туризму та рекреації. Сформований ринок туристично-рекреаційних послуг, до складу якого входять ринки попиту (споживача) та пропозиції (виробника). Ринок попиту (в'їзний, виїзний, внутрішній туризм) у регіоні за останні роки характеризується негативним туристичним балансом, оскільки кількість громадян України, які виїжджали за кордон, перевищує число іноземних туристів. Однак потік останніх до регіону з кожним роком зростає.

4. Ринок туристичної пропозиції Волинської та Рівненської областей характеризується сприятливим середовищем. Значна кількість і різноманітність суб'єктів туристичної діяльності (туроператори та турагенти), розвиток готельного і ресторанного господарства, а також суміжних галузей господарства сприяють задоволенню найвибагливіших запитів споживачів-туристів.

5. Північно-Західний економічний район сформувався як досить розвинута *дестинація*, оскільки регіону притаманні такі особливості: він володіє багатими природно-рекреаційними й історико-культурними туристичними ресурсами не тільки національного, а й світового значення, проте існує проблема їх нераціонального використання; наявні об'єкти туристичної інфраструктури, однак все ж відчувається низький її рівень; порівняно розвинутий регіональний туристський кластер.

6. У туристсько-рекреаційній сфері регіону наявна низка проблем, тому для забезпечення сталого (збалансованого) розвитку туризму у Північно-Західному економічному районі необхідно здійснити запропоновані заходи.

Північно-Західний економічний район має величезний потенціал щодо сталого розвитку туризму. Вигідне розміщення на стику транспортних шляхів, багатство природно-рекреаційних та історико-культурних ресурсів, наявність туристичного ринку, об'єктів інфраструктури, кваліфікованих кадрів у туризмі сприятиме перетворенню регіону на провідний туристичний центр не тільки національного, а й міжнародного рівня. Тому для досягнення позитивних, стійких результатів у розвитку туристсько-рекреаційного комплексу економічного району потрібно не лише інвестувати галузь, але й проводити постійні наукові дослідження, що дасть змогу запропонувати конкретні рішення та подолати труднощі, що можуть виникнути на певних етапах розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону.

Джерела та література

1. Доктрина сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.semenets.soborna.org.ua>
2. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2002. – 232 с.
3. Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voladm.gov.ua>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 року № 583 «Про затвердження державної програми розвитку туризму на 2002–2010 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/КР020583.html
5. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» / перекл. з англ. : ВГО «Україна. Порядок денний на ХХІ століття». – К. : Інтелсфера, 2000. – 360 с.
6. Регіональна програма розвитку туризму на 2011–2015 року : схвалена розпорядженням голови Рівненської обласної державної адміністрації від 14.02.2011 р. № 55, затверджена рішенням Рівненської обласної ради від 04.03.2011 р. № 146 / Рівненська обл. держ. адміністрація ; Рівненська обл. рада. – Рівне, 2011. – 10 с.
7. Смаль В. Туризм і сталий розвиток / В. Смаль, І. Смаль // Вісн. Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. Сер. : Географія. – 2005. – Вип. 32. – С. 163–173.
8. Стратегія економічного і соціального розвитку Волинської області на 2004–2015 рр. – Луцьк : Волинська ОДА, 2003. – 153 с.
9. Стратегія сталого розвитку туризму і курортів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vincult.org.ua>
10. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. – 2-ге вид., випр. та допов. / Т. І. Ткаченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.

Мельничук Михаил, Уевич Сергей, Безсмертнюк Тарас. Стратегия развития туризма и рекреации в Северо-Западном регионе Украины. Рассмотрена стратегия развития туризма и рекреации в Северо-Западном экономическом районе Украины, в частности в Ровенской и Волынской областях. Раскрыто сущность, принципы, задания и концепции устойчивого развития туризма и рекреации. Очерчено приоритеты государственной региональной политики. Проанализированы областные программы по развитию туризма и рекреации до 2015 г. Выявлено проблемы устойчивого развития туристско-рекреационной отрасли в Северо-Западном экономическом районе. Наведены предложения относительно постоянного, перспективного использования рекреационных ресурсов Волынской и Ровенской областей. Определено наиболее интересные туристско-рекреационные объекты региона, которые нуждаются в первоочередном развитии и капиталовложениях. Для обеспечения сбалансированного развития туризма и рекреации в Северо-Западном экономическом районе Украины предложен ряд мероприятий.

Ключевые слова: рекреация, туризм, Северо-Западный экономический район, устойчивое развитие туризма и рекреации, факторы устойчивого развития туризма и рекреации, проблемы устойчивого развития.

Melniychuk Michael, Uevych Sergey, Bezsmertnyuk Taras. The Strategy of Tourism and Recreation Development in the North-Western Region of Ukraine. The article deals with the strategy of tourism and recreation development in the north-western region of Ukraine (Rivne and Volyn regions in particular). It also reveals the main points, principles and concepts of the steady recreation and tourism developments. Major priorities of the state regional policy have been pointed out. Regional tourism and recreation development programs till 2015 have been analyzed. The problems of steady development of tourism and recreation sector in north-western region have been stated. Proposals for steady effective use of recreation and tourism resources in Rivne and Volyn regions have been made. The most attractive tourism and recreation destinations needing foremost investments and development have been defined.

A number of measures to be taken for providing balanced tourism and recreation development in the north-western region of Ukraine have been offered.

Key words: recreation, tourism, north-western economic region, steady tourism and recreation development, factors of steady tourism and recreation development, steady development problems.

Стаття надійшла до редколегії
14.05.2013 р.

УДК 338.47(477.82)

Ірина Єрко

Основні напрями вдосконалення розвитку та використання туристичної інфраструктури Волинської області

Проаналізовано основні напрями вдосконалення розвитку туристичної інфраструктури Волинської області, а саме: створення якісного, конкурентоспроможного на вітчизняному та міжнародному ринках туристичного продукту; зміцнення матеріальної бази туризму; удосконалення нормативно-правової бази туристичної діяльності; поліпшення транспортного обслуговування; підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів культурної спадщини; реконструкція діючої та створення нової туристичної інфраструктури. У процесі дослідження розглянуто умови та перспективи щодо розвитку екологічного туризму на Волині, охарактеризовано основні інвестиційні проекти. Виявлено стримуючі риси розвитку туристичної інфраструктури області.

Ключові слова: туристична інфраструктура, екологічний туризм, інвестиційні проекти.

Постановка наукової проблеми та її значення. Для вдалого розвитку туристичної інфраструктури області основними заходами вдосконалення є співпраця області в галузі туризму з іншими країнами, визначення туристичних маршрутів, запровадження інформаційно-аналітичної системи прогнозування туристичних потоків, створення мережі спеціалізованих об'єктів туристичної інфраструктури.

Актуальність дослідження. Інфраструктура туризму відіграє важливу роль у підвищенні рівня зайнятості населення регіону, його добробуту, активізації матеріально-технічної бази. Подальший розвиток туристичної інфраструктури повинен стати активним і ефективним засобом удосконалення сфери туризму, створити ґрунт для формування ефективної державної політики економічного зростання країни та регіону в цілому.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. У процесі дослідження використовувалися науково-методологічні розробки українських учених-географів, присвячені вивченню туристсько-рекреаційних ресурсів Волинської області. У своїх роботах З. Герасимчук [4], В. Жученко [5], В. Павлов і Л. Черчик [7] розглядають напрями вдосконалення туристичної інфраструктури з погляду рекреаційної діяльності. Проблема розвитку транспортної інфраструктури Західного регіону присвячені праці О. Бордун [2]. Усі дослідження дуже важливі й актуальні, проте доцільно їх проаналізувати та доповнити, що й обґрунтовує актуальність визначеної теми.

Мета наукового дослідження – аналіз основних напрямів удосконалення розвитку та використання туристичної інфраструктури Волинської області. Для її досягнення вирішувалися такі **завдання:** виконати детальний аналіз напрямів удосконалення розвитку туристичної інфраструктури й обґрунтувати перспективи подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вивчаючи перспективи розвитку туристичної інфраструктури у Волинській області, потрібно розглянути й урахувати досвід країн світу у цій сфері, адже експорт-імпорт послуг сьогодні складає значну частину валового світового продукту. Досвід зарубіжних країн у розвитку туристичної інфраструктури становить для нас безумовний інтерес у всіх відношеннях: починаючи з організації обслуговування і закінчуючи питаннями економічної ефективності та соціального ефекту (забезпечення зайнятості